

Час і сьвет падзяляюцца на *даваенныя* і *паваенныя*. Да *вайны* прывыкаюць. *На вайне як на вайне*. У *вайну*, *вайнуху*, *вайнушку* гуляюць хлопчыкі. *Вайной* дражняцца дзеці: *трус*, *трус*, *беларус*, *на вайну сабраўся...* і дарослыя — пра сварку мужыка і жонкі: *вайна пасярод гаўна*. Але гэта ўжо пасьля, калі *вайна* сканчаецца. Тыя, хто перажыў яе, на ўсё жыццё захоўваюць на першым месцы ў сваёй гіерархіі жаданьняў: абы не было *вайны*. Ужо ў іхных дзяцей знаходзяцца рэчы, важнейшыя за *вайну*. І тады рана ці позна настае часіна, калі гаспадар уваходзіць у хату і неслухмяным языком прамаўляе: *вайна*.

Вандэя

Валянцін Акудовіч

За камуністамі кожны адукаваны беларус ведаў пра Вандэю, бо Вялікай Францускай рэвалюцыі адводзілася шмат месца ў савецкіх падручніках.

Але ніхто ня звязваў назвы гэтага дэпартаменту Францыі з хоць чым у Беларусі, пакуль напрыканцы 80-х Алесь Адамовіч не назваў *Вандэяй* усе тыя сілы, што супрацьстаялі дэмакратычным пераменам і нацыянальнаму адраджэньню нашай Бацькаўшчыны.

Зь лёгкай рукі Алеся Адамовіча слова *Вандэя* імгненна набыло надзвычайную папулярнасьць. Калі ў 1988 г. на Дзяды ля зачыненай брамы Маскоўскіх могілак шчыльныя шыхты міліцыянтаў з усіх бакоў сьціскалі шматтысячны натоўп, каб людзі падушылі самі сябе, то адзінае, што мы маглі тады супрацьпаставіць карнікам — гэта нястомны вокліч: „*в а н д э я! в а н д э я! в а н д э я!*“. Менавіта гэты вокліч задзіночыў натоўп у змагарнае цэлае й дапамог яму выстаяць.

Зрэшты, лёсы словаў яшчэ больш пакручастыя і непрадказальныя за лёсы людзей. І колькі б сёньня гісторыкі ні тлумачылі нейкую сапраўдную ролю гэтага заходняга дэпартаменту Францыі ў ейным далейшым лёсе, але *Вандэі*, бадай, назаўсёды наканавана заставацца мэтафараю контрарэвалюцыі.

Ваўчар

Алена Ціхановіч

Як і кожнае новае, арганічна не асвоенае слова, *ваўчар* ужываецца ныйнакш як з агаворкай, такой папярэдняй запінкай: гэты... як яго... *ваўчар*. Гэтым самым той, хто гаворыць, як бы адчужае слова ад сваёй звыклай моўнай матэрыі. Як і кожнае маларазумелае слова, *ваўчар* паддаецца народнаму этымалёгічнаму аналізу. Многім тут чуецца нешта *ваўчынае*.

На самой жа справе *ваўчар* паходзіць ад ангельскага дзеяслова *vouch* — пацьвярджаць, паручацца за што-небудзь. Вытворнае ад яго слова *ваўчар* у мове-арыгінале мае два значэньні. Гэта, па-першае, дакумэнт, які пацьвярджае права ўладальніка на атрыманьне пэўных тавараў ці паслугаў, за што, як правіла, заплочана пры папярэдняй зьдзелцы. Сьнонімам яму могуць быць словы расьпіска, талён, білет. Па-другое, *ваўчар* — гэта і чалавек, які выпісвае або выдае такі дакумэнт. Гэтае значэньне пакуль не пазычанае.

Заўважым, што хоць *ваўчар* адначасна прыйшоў і ў беларускую, і ў расейскую мовы, яго ўжываньне мае пэўныя асаблівасьці. Так, у Расеі з ініцыятывы Анатоля Чубайса праводзілася *ваўчарная прыватызацыя*. У Беларусі прыватызацыйныя дакумэнты назвалі чэкамі, а *ваўчар* замацаваўся пераважна ў сфэры турысцкага бізнэсу. Таму беларускае значэньне *ваўчару* раўназначнае знаёмаму слову „пуцёўка“: купляючы *ваўчар* у турысцкай фірме, вы атрымліваеце гарантыю аплочанага начлегу і сьняданку ў адным з замежных гатэляў. Праўда, тое, што гэтыя паслугі часта таксама ўмоўныя і незапатрабаваныя — іншая размова.

Верасень

Сяргей Дубавец

У залатым фондзе беларускае лексыкі ХХ стагодзьдзя самая яркая калекцыя — назвы месяцаў. Яшчэ на пачатку стагодзьдзя ў „Нашай Ніве“ гэтая сыстэма толькі фармавалася. Напрыклад, у 1909 годзе нумар газэты выйшаў 24 „сеньцябра“, а ня *верасьня*. Хоць апошнія слова было і старабеларускім, і ўжывалася ў жывой гаворцы.

Сеньня назвы месяцаў — гэта і пашыраны паэтэчны вобраз, і першы ўрок беларускае мовы. Вось малое пытаецца: мама, а чаму гэты месяц называецца *верасьнем*? А вось грамадзянін, які запаўняе пашпартную анкету, спыняецца перад радком пра месяц нараджэньня і пытаецца ў суседа: а как будет „сентябрь“? „Кажется, *верасень*“, — адказвае той. А вось высокі начальнік, засеўшы над новай дырэктывай на беларускай мове, кліча ў кабінэт сакратарку: „Зіночка, — пытаецца ён, *верасень* — это какой месяц?“

Сымболіка дзвятага па ліку месяца — гэта плён, які выношваўся на працягу ўсяго году.

У палітычную гісторыю Беларусі ўзьяднаньне заходняй і ўсходняй частак краіны ў 1939 годзе трывала ўвайшло пад назваю *верасьнёўскіх падзеяў*. А 30 *верасьня* зьявілася на сьвет славетая пісьменьніца-мэмуарыстка Зоська ВЕРАС, якая дзень і месяц свайго нараджэньня ўдала зашыфравала ў псэўданіме.

Верасень — першы месяц восені, часам цёплы і сонечны, часам халодны і дажджлівы, а то й сьнежны. Часам у *месяцы верасьні выпадае пароша*, а часам ён *гарыць полымем ружовых верасоў*.

Вёска

Сяргей Дубавец

Вёска — гэта беларускі сусьвет, космас. Над *вёскай* — вялізнае неба. У *вёсцы* ёсьць усё, што можа спатрэбіцца для жыцьця. Тут працуюць — пасьвяць каровы, сьвяткуюць — калядуюць, шмат разважаюць пра жыцьцё і гоняць беларускае віскі. Беларусы на Радуніцу едуць на магілы дзядоў з гораду ў *вёску*.

У *вёсцы* жыве мова.

Слова *вёска* ў той ці іншай форме ёсьць ува ўсіх індаэўрапейскіх мовах і азначае або селішча, або дом, або нават горад. Літоўскае *Veshpatis* —